

HOOFSTUK 5

SAMEVATTING, GEVOLGTREKKINGS EN AANBEVELINGS

5.1 Inleiding

Na aanleiding van 'n navorsingstudie rakende persone met gesiggestremdheid wat in Nederland onderneem is, het 'n behoefte ontstaan om soortgelyke navorsing in Suid-Afrika te onderneem. Hierdie behoefte gee aanleiding tot die huidige navorsingstudie rakende die psigososiale aspekte, soos deur persone met gesiggestremdheid binne die werkplek ervaar, na afloop van mobiliteitsopleiding by Optima Kollege.

In hoofstuk 1 is die motivering vir die keuse van die onderwerp, die aktualiteit van die probleem, die probleemstelling en die doel van die ondersoek bespreek. Ten einde 'n geheelbeeld van die navorsingstudie te verkry, is 'n volledige uiteensetting van die voorgenome navorsingsmetodologie gebied.

In hoofstuk 2 is op gesiggestremdheid as fenomeen gefokus. Aandag is aan grade sowel as omvang van gesiggestremdheid verleen. Verder is aandag aan die anatomie van die oog verleen, asook die sewe grootste oorsake van gesiggestremdheid in Suid-Afrika. Rehabilitasie van persone met gesiggestremdheid sluit die heropname in die arbeidsveld in. Daarna is aandag verleen aan die psigososiale aspekte van persone met gesiggestremdheid, sowel as die hulpmiddels wat deur hulle gebruik word.

In hoofstuk 3 is aandag verleen aan onder andere die volgende: wetgewing, die noodsaaklikheid van opleiding en beroepskeuses, die SANRB en Optima Kollege, maar ook die werkplek, wat die toesighouer, kollega en aanpassing van persone met gesiggestremdheid binne die werkplek insluit. Ten slotte is daar gefokus op maatskaplikewerkhulpverlening. Hoofstukke 2 en 3 vorm die teoretiese verwysingsraamwerk vir hierdie navorsingstudie.

In hoofstuk 4 is aandag verleen aan die ontwerp en uitvoering van die empiriese ondersoek en interpretasie van die data. Hoofstuk 5 fokus op die mate waarop die aanvanklike doelstelling en doelwitte bereik is. Daar word verder beoog om tot sekere gevolgtrekkings te kom en sinvolle aanbevelings te maak voortspuitende uit die navorsingstudie.

5.2 Doelstelling en doelwitte van die studie

5.2.1 Doelstelling

Die doelstelling van hierdie navorsingstudie was soos volg geformuleer:

- om die psigososiale aspekte van persone met gesiggestremdheid binne die werkplek, wat mobiliteitsopleiding te Optima Kollege ondergaan het, te ondersoek.

'n Volledige kennisbasis is verkry ten opsigte van die genoemde doelstelling uit die literatuurstudie sowel as uit onderhoude met kundiges. Die doelstelling van die navorsingstudie is ten volle bereik aangesien die psigososiale aspekte van persone met gesiggestremdheid binne die werkplek na mobiliteitsopleiding by Optima Kollege ondersoek is.

5.2.2 Doelwitte

Sekere doelwitte is aan die begin van die navorsingstudie gestel. Die navorser het aandag aan die onderskeie doelwitte verleen, waardeur gepoog is om die doelstelling van die navorsingstudie te bereik. Die doelwitte van die navorsingstudie sal vervolgens afsonderlik genoem en bespreek word:

- *Om 'n teoretiese raamwerk van die psigososiale aspekte van persone met gesiggestremdheid binne die werkplek na mobiliteitsopleiding by Optima Kollege deur middel van 'n literatuurstudie en konsultasie met kundiges saam te stel.*

Hierdie doelwit is bereik deurdat die navorser met behulp van 'n literatuurstudie en konsultasie met kundiges, inligting ingesamel en 'n kennisraamwerk oor bogenoemde aspekte opgebou het. Hierdie inligting is onderskeidelik in hoofstukke 2 en 3 uiteengesit.

- *Om deur middel van 'n empiriese ondersoek die psigososiale aspekte van persone met gesiggestremdheid binne die werkplek na mobiliteitsopleiding by Optima Kollege, te ondersoek*

'n Empiriese ondersoek is deur middel van 'n kollektiewe gevallestudie uitgevoer. Vyf persone met gesiggestremdheid is as respondente geïdentifiseer, tesame met 'n toesighouer en 'n kollega per respondent. Die literatuurstudie het die navorser in staat gestel om semigestruktureerde onderhoudskedules op te stel, aan die hand waarvan 'n empiriese ondersoek gedoen en data ingesamel is. Hierdeur was die navorser in staat gestel om sentrale temas met subtemas te onttrek en dit met mekaar te vergelyk. Hierdie data is in hoofstuk 4 weergegee. Die doelwit is bereik aangesien die data wat ingewin is, al die aspekte van die doelwit gedek het.

- *Om gevolgtrekkings en aanbevelings te maak vir beter aanpassing binne die werkplek van persone met gesiggestremdheid na aanleiding van die teoretiese raamwerk en empiriese studie*

Na afloop van die verwerking van die data uit die empiriese ondersoek verkry, kan nou in hierdie hoofstuk tot sekere gevolgtrekkings gekom en aanbevelings gedoen word. Aan hierdie doelwit word in huidige hoofstuk voldoen.

Die doelstelling en doelwitte van die navorsingstudie is dus ten volle bereik.

5.3 Navorsingsvraag

Aangesien die navorsingstudie binne die kwalitatiewe benadering is, is die volgende navorsingsvraag geformuleer ten einde die navorsingsbenadering, soort navorsing en navorsingsontwerp te bepaal:

- Watter psigososiale aspekte word deur persone met gesiggestremdheid binne die werkplek ondervind en wat is die uitgangspunt van die toesighouers en die kollegas daaromtrent?

Die navorsingsvraag is ten volle beantwoord aangesien die empiriese data wat deur middel van die kollektiewe gevallestudies ingewin is, duidelike psigososiale aspekte van persone met gesig-

gestremdheid binne die werkplek uitgelig het, sowel as die uitgangspunt van die toesighouers en die kollegas rondom die belewenis van hierdie aspekte deur die persone met gesiggestremdheid. Verder het die beantwoording van hierdie navorsingsvraag, ook die navorser in staat gestel om tot sekere gevolgtrekkings te kom en aanbevelings te doen.

5.4 Samevatting van die navorsingsresultate

Die navorsingsresultate van die empiriese studie kan in die volgende hoofemas saamgevat word:

- Die persone met gesiggestremdheid ervaar dat die opleiding wat hulle by Optima Kollege ondergaan het, tot 'n verbeterde psigososiale aanpassing bygedra het.
- Die persone met gesiggestremdheid ervaar dat die toesighouers en die kollegas positief teenoor hulle ingestel is en dat werkgewers nie huiwer om aanpassings te maak ten einde persone met gesiggestremdheid te akkommodeer nie.
- Die persone met gesiggestremdheid ervaar veelvuldige verliese en aanpassings binne die werkplek sowel as die gemeenskap, maar hulpmiddels, vriende en familie stel hulle in staat om hierdie verliese en aanpassings te kan hanteer.
- Toesighouers ervaar 'n positiewe ingesteldheid van persone met gesiggestremdheid teenoor die werkplek. 'n Mate van gereserveerdheid word egter ten opsigte van persone met gesiggestremdheid se persoonlike lewens ervaar.
- Kollegas, net soos die toesighouers, ervaar 'n positiewe ingesteldheid van persone met gesiggestremdheid teenoor die werk en werkplek. Positiewe kollegiale verhoudings bestaan. 'n Mate van gereserveerdheid word ook deur die kollegas ten opsigte van persone met gesiggestremdheid se persoonlike lewens ervaar.

Navorsingsresultate was deurgaans met die literatuur in verband gebring. Ooreenstemmings en afwykings is aangedui in die bespreking van die empiriese gegewens.

5.5 Gevolgtrekkings

Vanuit die inligting wat uit die studie na vore gekom het, kon die navorser tot sekere gevolgtrekkings kom.

Die doelstelling en doelwitte wat vir die navorsingstudie geformuleer is, is bereik. 'n Empiriese ondersoek na die psigososiale aspekte van persone met gesiggestremdheid binne die werkplek, sowel as die toesighouers en kollegas se belewenis van die persone met gesiggestremdheid binne die werkplek, is suksesvol uitgevoer deurdat 'n kollektiewe gevallestudie as data-insamelingsmetode tydens individuele onderhoude benut is.

Die doel van rehabilitasiedienste is om 'n **verhoging in lewenskwaliteit** van persone met gesiggestremdheid daar te stel. Al vyf die persone met gesiggestremdheid het positiewe groei in hul selfbeeld ervaar. Dit word bevestig uit die belewenis en gewaarwording van trots, dankbaarheid, erkenning, bekwaamheid en bemagtiging wat deur die persone met gesiggestremdheid ervaar is.

Navorser kom tot die gevolgtrekking dat die persone met gesiggestremdheid in die huidige navorsingstudie 'n positiewe groei in lewenskwaliteit ervaar, na afloop van opleiding by Optima Kollege.

In die verlede was sekere beroepe **hoofsaaklik deur persone met gesiggestremdheid beoefen**, soos administratiewe werk, skakelbordoperateurs en masseurterapeute. In die huidige navorsingstudie beklee slegs een van die vyf persone met gesiggestremdheid 'n betrekking wat nie tradisioneel deur persone met gesiggestremdheid beklee is nie. Alhoewel wetgewing groter werkgewers verplig om regstellende aksie toe te pas deur persone met gestremdhede in diens te neem, realiseer dit nie na wense nie. *Navorser kom tot die gevolgtrekking dat werkgewers steeds huiwerig is om persone met gesiggestremdheid in diens te neem.*

Van Lierop (2001:11) ondervind dat werkgewers huiwerig is om persone met gesiggestremdheid in diens te neem, aangesien hulle probleme voorsien met die aanpassings wat gedoen moet word, sowel as met die verskaffing van tegniese hulpmiddels. In die huidige navorsingstudie was drie van die vyf werkgewers **beredwillig om geld te belê in die verbetering van die werksomstandighede van die persone met gesiggestremdheid** wat in hul diens is. By die ander twee persone met gesiggestremdheid is die betrekking van so 'n aard dat dit uitgevoer kan word, sonder dat tegniese hulpmiddels aangepas moes word. *Navorser kom tot die gevolgtrekking dat werkgewers nie huiwer om finansiële in persone met gesiggestremdheid as werknemers te belê nie.*

'n Gebrek aan kennis dra tot vooroordele by. Esterhuizen & Van der Burgh (1982:8) bevind dat goeie verhoudings in die werkplek by 95% van hul respondente bestaan. In die huidige navorsingstudie ervaar al vyftien die respondente dat goeie verhoudings binne die werkplek gehandhaaf word, met één deur die persone met gesiggestremdheid. 'n Persoon met gesiggestremdheid wat as nuwe werknemer in diens geneem word, word dikwels met **wantroue en agterdog** bejeën. Wanneer onkunde deur kennis van die gesiggestremdheid uit die weg geruim word, verander wantroue en agterdog in goeie kollegiale verhoudings. *Navorser kom tot die gevolgtrekking dat negatiewe kollegiale verhoudings nie noodwendig deur die gestremdheid veroorsaak word nie, maar aan ander persoonlike faktore toegeskryf kan word.*

Verskeie **verliese** word deur persone met gesiggestremdheid ervaar. In die huidige navorsingstudie ervaar persone met gesiggestremdheid veelvoudige verliese, van alle aardse besittings tot die verlies van twee bykomende sintuie. Die verlies wat egter die grootste impak op hul lewens toon, is dié van onafhanklikheid. Direk na diagnose het twee van die persone met gesiggestremdheid totale afhanklikheid van ander persone ervaar, selfs in die uitvoering van alledaagse aktiwiteite soos bad, aantrek en vervoer. Al vyf die persone met gesiggestremdheid huldig die mening dat die opleiding wat hulle by Optima Kollege ontvang het, in 'n groot mate tot die herstel van hul onafhanklikheid bygedra het. Hierdie opleiding het ook tot rehabilitasie bygedra, sowel as die geloof in hulself om weer 'n betrekking te kan vervul. *Navorser kom tot die gevolgtrekking dat opleiding by Optima Kollege bydra tot 'n verbeterde aanpassing binne die gemeenskap.*

Aanpassings moet deur die persone met gesiggestremdheid, maar ook ander mense in hul nabye omgewing gedoen word. Liefdevolle opofferings deur geliefdes, deursettingsvermoë, maar ook **hulpmiddels** vergemaklik hierdie aanpassings. Volgens Rowland (1975:2) bestaan daar meer as

300 hulpmiddels wat persone met gesiggestremdheid in staat stel om in die gemeenskap te funksioneer. In die huidige navorsingstudie maak al die persone met gesiggestremdheid in 'n mindere of meerdere mate van hulpmiddels gebruik, waarvan 'n vergrootglas en *Zoom Text* op die rekenaar die meeste benut word. *Navorser kom tot die gevolgtrekking dat inligting rakende hierdie hulpmiddels bemark behoort te word deur diegene wat met persone met gesiggestremdheid in aanraking kom.*

Interpersoonlike verhoudings gee aanleiding tot positiewe belewenisse soos aanvaarding, liefde en kameraadskap, maar ook negatiewe belewenisse van verwerping, verlies, wanbegrip en verwyte. Negatiewe opmerkings en spot het 'n afbrekende effek en laat persone met gesiggestremdheid minderwaardig voel. In die huidige navorsingstudie ervaar die persone met gesiggestremdheid beide hierdie belewenisse in 'n mindere of meerdere mate. Wanneer positiewe verhoudings gehandhaaf word, stel dit die persoon met gesiggestremdheid in staat om sy situasie met meer gemak te kan hanteer.

Die mening word dikwels gehuldig dat **produktiwiteit van persone met gesiggestremdheid** swak is, dat hulle dikwels afwesig van die werkplek is en nie kan dink nie. Daarom gebeur dit soms dat kommunikasie deur ander persone geskied, en nie direk met die persoon met gesiggestremdheid self nie. Hierdie navorsingstudie het getoon dat al drie hierdie stellings ongegrond is. Beide die toesighouers, sowel as die kollegas, noem dat die persone met gesiggestremdheid se produktiwiteit selfs hoër as dié van hul siende kollegas is. Siekteverlof word net geneem wanneer dit werklik noodsaaklik is. Die belewenis van die toesighouers van die persone met gesiggestremdheid is so positief, dat hulle in die toekoms nie sal huiwer om weer persone met gesiggestremdheid aan te stel nie. *Weer eens kom die navorser tot die gevolgtrekking dat inligting rakende persone met gesiggestremdheid meer vryelik in die gemeenskap beskikbaar moet wees, ten einde onkundige houdings teenoor persone met gesiggestremdheid uit die weg te ruim.*

Beide die toesighouers, sowel as die kollegas, **toon 'n gebrek aan kennis rakende die persoonlike lewens van die persone met gesiggestremdheid, sowel as die opleiding wat die persone met gesiggestremdheid by Optima Kollege ondergaan het.** Dit blyk dat die persone met gesiggestremdheid 'n mate van gereserveerdheid ten opsigte van hul privaat lewens openbaar. Dit kan toegeskryf word aan die feit dat die betrokke persone nog nie so lank in hul huidige betrekkinge werksaam is nie, maar ook aan die werksdrukte wat in al die onderskeie werkplekke ervaar word. Gedetailleerde inligting rakende die opleiding by Optima Kollege ontbreek by al die toesighouers en kollegas. *Navorser kom tot die gevolgtrekking dat die persone met gesiggestremdheid hul opleiding by Optima Kollege as normale opleiding beleef en nie noodwendig daarvan melding maak nie.*

Navorser maak die algemene gevolgtrekking dat die **opleiding by Optima Kollege beslis tot 'n verbeterde psigososiale aanpassing van persone met gesiggestremdheid** bygedra het. Die psigososiale aspekte binne die werkplek wat in die huidige navorsingstudie na vore gekom het, kon beter deur die persone met gesiggestremdheid hanteer word na afloop van opleiding by Optima Kollege.

5.6 Aanbevelings

In die lig van bogenoemde navorsingsresultate wil die navorser graag die volgende aanbevelings

doen ten opsigte van mikro, makro en meso-vlakke:

5.6.1 Mikrovlak

- Alle persone wat met gesiggestremdheid gediagnoseer word, behoort mobiliteits- en beroepsopleiding te ondergaan. Optima Kollege kan 'n leidende rol hierin speel.
- Wanneer met 'n persoon met gesiggestremdheid gekommunikeer word, is dit van kardinale belang dat kommunikasie direk met die persoon self sal geskied en nie deur ander persone nie.

5.6.2 Makrovlak

- Maatskaplike werkers behoort tydens basiese en verdere opleiding meer blootgestel te word aan persone met gestremdhede ten einde kennis in te win om 'n beter ondersteuningsdiens aan sulke persone te kan bied. Hier kan opleidingsinstansies 'n leidende rol speel.
- Alle werkgewers moet verder gemotiveer word om persone met gesiggestremdheid in diens te neem. Hier kan die SANRB sowel as Optima Kollege 'n leidende rol speel, asook die openbare media, deur middel van publikasie van artikels rakende persone met gesiggestremdheid.

5.6.3 Mesovlak

- Optima Kollege kan die opleiding wat aangebied word, wyer in die gemeenskap bemark.
- Optima Kollege behoort voort te gaan met die opleiding wat aangebied word, aangesien die voortvloeiende van opleiding positief deur persone met gesiggestremdheid, as oud-studente van Optima Kollege, ervaar is.
- Die wyer beskikbaarstelling van inligting rakende persone met gesiggestremdheid kan 'n bydrae lewer dat vrese en vooroordele van persone in die gemeenskap uit die weg geruim word. 'n Inligtingpamflet kan deur Optima Kollege opgestel en versprei word.

5.7 Samevatting

Die belangrikheid van tersiêre opleiding vir persone met gesiggestremdheid kan nie genoeg beklemtoon word nie. Persone met gesiggestremdheid wat opleiding by Optima Kollege ondergaan het, huldig die mening dat Optima Kollege 'n noodsaaklike rol vertolk in die verskaffing van hierdie opleiding. Hierdie opleiding het hulle in staat gestel om beter in die gemeenskap sowel as binne die werkplek aan te pas.